

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра інструментального виконавства та музичного мистецтва естради

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему «Вітчизняна віолончельна школа ХХ століття: історико-педагогічний аналіз»

Виконала здобувач вищої освіти
групи 520-с денного відділення
спеціальність 014.13 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

Гарбузюк Світлана Володимирівна
Керівник: канд. пед. наук, доцент
Білецька М.В.

Рецензент: канд. пед. наук,
викладач-методист КЗ
«Мелітопольський фаховий
коледж культури і мистецтв»
ЗОР Ониськів Г.Г.

Мелітополь – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ВІТЧИЗНЯНЕ ВІОЛОНЧЕЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ХХ	
СТОЛІТТЯ	8
1.1 Витоки та джерела віолончельного мистецтва.....	8
1.2 Становлення віолончельної школи в Національній музичній академії України ім. П.І.Чайковського.....	12
1.3 Вітчизняні віолончельні школи ХХ століття	24
Висновки до 1 розділу.....	41
РОЗДІЛ 2 ВІТЧИЗНЯНА ВІОЛОНЧЕЛЬНА ШКОЛА В ІСТОРИКО-	
ПЕДАГОГІЧНОМУ АСПЕКТІ.....	44
2.1 Віолончельна школа Семена Матвійовича Козолупова.....	44
2.2 Основи професійної майстерності вітчизняної віолончельної школи	51
2.3 Сучасні тенденції розвитку вітчизняного віолончельного виконавства.....	60
Висновки до 2 розділу.....	69
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ	83

АНОТАЦІЯ

магістерської роботи на тему:
**«Вітчизняна віолончельна школа ХХ століття:
історико-педагогічний аналіз».**

Студентки Гарбузюк Світлани Володимирівни

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Білецька Марина Валентинівна.

Мета дослідження – на основі історико-педагогічного аналізу розкрити сутність та зміст вітчизняної віолончельної школи ХХ століття та виявити сучасні тенденції розвитку віолончельного виконавства.

Завдання дослідження:

1. Дослідити витоки та джерела віолончельного мистецтва.
2. Визначити етапи становлення та розвитку віолончельної школи в Київській, Львівській, Одеській національних музичних академіях у ХХ столітті.
3. Виявити основні риси виконавської і педагогічної діяльності визначного представника вітчизняної віолончельної школи С.М.Козолупова.
4. Окреслити сучасні тенденції розвитку вітчизняного віолончельного виконавства.

Об'єкт дослідження – вітчизняне віолончельне виконавство ХХ століття.

Предмет дослідження – становлення та розвиток вітчизняної віолончельної школи ХХ століття.

Методи дослідження. Науковою основою роботи є міждисциплінарний підхід, що зумовило комплексне використання загальнонаукових і спеціальних методів. Це, зокрема, методи аналізу (компаративний, типологічний, описовий) і синтезу, індукції та дедукції, порівняльно-історичний і логічний аналіз, а також принципи історизму, наукової об'єктивності, системності при дослідженні вітчизняної віолончельної школи.

Практичне значення роботи. Матеріали дослідження можуть бути використані у змісті спецкурсу для студентів магістратури з «Історія музично-виконавської педагогіки», під час проходження педагогічної практики, а також у процесі музично-виконавської підготовки студентів.

У першому розділі «Вітчизняне віолончельне мистецтво ХХ століття» досліджено витоки та джерела віолончельного мистецтва; визначено етапи становлення віолончельної школи в Національній музичній академії України ім.П.І.Чайковського; виокремлені та досліджені провідні вітчизняні віолончельні школи ХХ століття.

У другому розділі «Вітчизняна віолончельна школа в історико-педагогічному аспекті» виявлено основні риси виконавської і педагогічної діяльності визначного представника вітчизняної віолончельної школи

С.М.Козолупова; визначено основи професійної майстерності вітчизняної віолончельної школи; окреслено сучасні тенденції розвитку вітчизняної віолончельної школи.

За результатами проведеного дослідження та вирішення поставлених завдань зроблені наступні **висновки**:

Аналіз наукових джерел дозволив встановити, що сучасна віолончель як і скрипка, народилася лише в процесі тривалих пошуків, що відбувалися протягом століть, практиці музикантів-виконавців та видатних майстрів музичних інструментів. Розкрито специфічні особливості віолончелі як музичного інструменту такі як: близькість звучання до людського голосу, здатність відтворювати мелодичні лінії широкого діапазону, справляти великий емоційний вплив на слухачів.

Вивчення музично-виконавської естетики та педагогічних поглядів визначних діячів Київської, Львівської та Одеської національних музичних академій дозволяє висловити думку про те, що ці віолончельні школи поєднали традиції виконавців та педагогів попередніх поколінь із сучасними вимогами до сольного та ансамблевого віолончельного виконавства в контексті розвитку сучасної європейської музичної культури.

Важливим завданням сучасної вітчизняної віолончельної школи є розробка науково-методичних засад формування віолончелістів-універсалів, що володіють високою виконавською культурою, яка є багатогранною за своїм змістом і охоплює класичну віолончельну спадщину та найкращі зразки народної і сучасної інструментальної музики.

Ключові слова: віолончельна школа, виконавська культура, професійна майстерність, виконавська і педагогічна діяльність.

ANNOTATION

of master's thesis on the topic: **"The native cello school of the 20th century: historical and pedagogical analysis."** of Harbuziuk Svitlana

Supervisor: Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Maryna Biletska.

The purpose of the research is to reveal the essence and the content of the native cello school of the 20th century on the basis of the historical and pedagogical analysis and to found out the modern tendencies of the development of cello performance.

The tasks of the research are:

1. To investigate the origins and the sources of cello art.
2. To determine the stages of the formation and the development of the cello school in Kyivskyi, L'vivskyi, and Odeskyi National Musical Academies in the 20th century.
3. To reveal the main features of the performing and the pedagogical activity of the prominent representative of the native cello school of S.M. Kozolupov.
4. To outline the modern tendencies of the development of the native cello performance.

The object of the research is the native cello performance of the 20th century.

The subject of the research is the formation and the development of the native cello school of the 20th century.

The methods of the research. The scientific basis of the work is the interdisciplinary approach, which has led to the complex use of the general scientific and the special methods. They are, in particular, the methods of analysis (comparative, typological, descriptive) and synthesis, induction and deduction, comparative-historical and logical analysis, and also the principles of historicism, scientific objectivity, and systematicity during the research of the native cello school.

The practical meaning of the work. The materials of the research can be used in the content of the special course for master's students on "History of musical-performing pedagogy", during the pedagogical practice, and also in the process of musical-performing preparation of students.

The origins and the sources of cello art have been explored **in the first section "The native cello art of the XX century"**; the stages of the formation of the cello school at the P.I. Tchaikovsky National Musical Academy of Ukraine have been determined; the leading native cello schools of the 20th century have been singled out and researched.

The main features of the performing and pedagogical activities of the outstanding representative of the native cello school of S.M. Kozolupov have been revealed **in the second section "The native cello school in the historical and pedagogical aspect"**; the foundations of the professional mastery of the native

cello school have been determined; the modern tendencies of the development of the native cello school have been outlined.

Based on the results of the research and the solution of the tasks, the following **conclusions** have been drawn:

The analysis of the scientific sources made it possible to establish that the modern cello, like the violin, was born only in the process of long searches that took place during the centuries, the practice of musicians-performers and the outstanding masters of musical instruments. The specific features of the cello as the musical instrument have been revealed, such as: the closeness of the sounding to the human voice, the ability to reproduce melodic lines of the wide range, to have the great emotional impact on listeners.

The study of musical and performing aesthetics and the pedagogical views of the prominent figures of Kyivskyi, L'vivskyi, and Odesskyi National Musical Academies allows expressing the opinion that these cello schools have combined the traditions of the performers and the pedagogues of the previous generations with the modern requirements for solo and ensemble cello performance in the context of the development of the modern European musical culture.

The important task of the modern native cello school is the development of the scientifically and methodical foundations of the formation of universal-cellists who possess the high performing culture, which is multifaceted in its content and covers the classical cello heritage and the best examples of folk and the modern instrumental music.

Keywords: cello school, performing culture, professional skill, performing and pedagogical activities.

РЕФЕРАТ
ТЕМА МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ
«Вітчизняна віолончельна школа ХХ століття:
історико-педагогічний аналіз».

Студентки Гарбузюк Світлани Володимирівни

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Білецька Марина Валентинівна.

Актуальність теми. Вітчизняне виконавське мистецтво ХХ століття посідає одне з чільних місць і засвідчує високий художній потенціал та інтелектуальну зрілість національної культури, є невід'ємною складовою всесвітньої музичної культури (виконавського процесу взагалі) та феноменом, що виявляє індивідуальні риси, національна специфіка якого тісно пов'язана з історичними умовами формування та розвитку виконавських шкіл, впливом яскравих особистостей та теоретичних досліджень змісту виконавського процесу.

Однією з актуальних проблем є вивчення виконавської школи як феномена національної культури. Виконавська школа як предмет теоретичного дослідження стала актуальною у ХХ столітті, що пов'язано з багатьма причинами. Серед них – розгляд школи як регулятора виконавського процесу у двох основних вимірах: творчості музиканта-виконавця і творчого досвіду педагога, який його навчає.

Сучасні українські й зарубіжні музикознавці працюють над осмисленням специфіки розвитку віолончельного мистецтва, зокрема музично-виконавської школи ХХ століття у наступних напрямках: 1) досліджують закономірності формування й розвитку струнно-смичкового інструменталізму і трансформації інструментальної виразності (Б.Струве, Д. Бойден, Н. Семеняк та інші); 2) аналізують творчість композиторів струнно-смичкової (скрипка, віолончель, альт) музики (В.Заранський, І.Пилатюк та інші); 3) вивчають особливості віолончельної виконавської інтерпретації в особистісному вимірі та у контексті історичного розвитку музично-виконавського мистецтва загалом (Н. Дика, І. Пилатюк, І. Полусмяк та інші).

Наприкінці 50-х – 70-х рр. минулого століття процеси жанрово-стильового розвитку у вітчизняній, зокрема українській музиці супроводжувалися розширенням її соціальної та зміцненням творчо-професійної бази. На фоні розвитку академічних традицій спостерігалось природне прагнення молодого покоління музикантів до пошуку нових форм і засобів виразності.

З наукових доробок, що безпосередньо розглядають питання музично-виконавської процесу і змістовно висвітлюють проблеми педагогічного досвіду, необхідно відзначити праці Белікової В.В., Гінзбурга Г.М., Григор'єва В.Ю., Мільштейна Я.І., Раппопорта С.Х. та інших. Проблемам вивчення сутності музичного твору і його інтерпретації присвячені праці Бенюмова М.І, Гуревич Л.П., Гуренка Є.Г., Ільченка О.О., Корихалової Н.Н.,

Котляревської О.І., Лисенко О.В, Малишева І., Медушевського В.В., Москаленка В.Г., Назайкінського Є.В., Скребкової-Філатової М.С., Сохора А.Н., Чернявської М.Н. та інших.

Психологічні особливості музично-виконавської діяльності розглядаються у працях Бочкарьова Л.Л., Білецької М.В., Йоркіної Є.Б., Заболоцького Ю.М., Корженевського А.І., Котової Л.М., Ратнікова В.Г., Самітова В.З., Цагареллі Ю.О., Юника Д.Г. та інших. Теоретичним основам майстерності музиканта-інструменталіста присвячені праці Бая Ю.М., Берлянчика М.М., Гутнікова Б., Давидова М.А., Кузьоміної Л., Сраджева В.П., Талалая Б.В., Шульпякова О.Ф. та інших.

Разом з тим всі дослідження, що представляють різні наукові напрямки, фактично не торкаються питань, пов'язаних з історико-педагогічним аналізом віолончельної школи як напрямку музичного мистецтва. Зокрема, майже не робилися спроби дослідити віолончельні школи як регулятора музично-виконавського процесу.

Актуальність нашого історико-педагогічного дослідження зумовлена й виявленими суперечностями, між необхідністю врахування особливостей становлення та розвитку вітчизняної віолончельної школи та недостатнім дослідженням їх у вітчизняній музично-педагогічній науці; між потребою осмислення тенденцій розвитку вітчизняної віолончельної школи ХХ століття та особливостями інтерпретування та застосування їх у сучасній музично-педагогічній практиці.

Аналіз школи як напрямку музичного мистецтва здебільшого здійснюється через особистий досвід виконавців, які залишаються в історії як автори оригінальних стильових еталонів виконання (або методів навчання) окремих творів або композиторських стилів в цілому; через практику історично-сформованих регіональних інституцій (концертних, навчально-методичних закладів), а також через загальну традицію національної культури, в якій стабілізуються і зберігаються виконавські принципи на рівні універсалів (наприклад, національний виконавський стиль, національна концепція виконання і навчання музикантів-виконавців).

Отже, актуальність та недостатня наукова розробленість даної проблеми зумовили вибір теми магістерської роботи: «Вітчизняна віолончельна школа ХХ століття: історико-педагогічний аналіз».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Магістерська робота входить до комплексної теми кафедри інструментального виконавства та музичного мистецтва естради «Формування індивідуальної освітньої траєкторії студентів-музикантів у процесі професійного розвитку» ННІ СПМО Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького.

Мета дослідження – на основі історико-педагогічного аналізу розкрити сутність та зміст вітчизняної віолончельної школи ХХ століття та виявити сучасні тенденції розвитку віолончельного виконавства.

Завдання дослідження:

5. Дослідити витоки та джерела віолончельного мистецтва.

6. Визначити етапи становлення та розвитку віолончельної школи в Київській, Львівській, Одеській національних музичних академіях у ХХ столітті.

7. Виявити основні риси виконавської і педагогічної діяльності визначного представника вітчизняної віолончельної школи С.М.Козолупова.

8. Окреслити сучасні тенденції розвитку вітчизняного віолончельного виконавства.

Об'єкт дослідження – вітчизняне віолончельне виконавство ХХ століття.

Предмет дослідження – становлення та розвиток вітчизняної віолончельної школи ХХ століття.

Методи дослідження. Науковою основою роботи є міждисциплінарний підхід, що зумовило комплексне використання загальнонаукових і спеціальних методів. Це, зокрема, методи аналізу (компаративний, типологічний, описовий) і синтезу, індукції та дедукції, порівняльно-історичний і логічний аналіз, а також принципи історизму, наукової об'єктивності, системності при дослідженні вітчизняної віолончельної школи. Теоретичні та науково-методологічні основи роботи засновуються на узагальненні результатів спеціальних досліджень у галузях теорії та історії музичної педагогіки, психології та музикознавства (праці Б. Асаф'єва, О.Зінкевич, О. Катрич, Ю. Лотмана, В. Медушевського, Ю.Рагса, Б. Теплова Белікової В.В., Гінзбурга Г.М., Григор'єва В.Ю., Мільштейна Я.І. та інші).

Теоретичне значення дослідження: визначено етапи становлення віолончельної школи в Київській, Одеській, Львівській музичних академіях у ХХ столітті; виявлено основні риси виконавської і педагогічної діяльності визначного представника вітчизняної віолончельної школи С.М.Козолупова; висвітлено основні технологічні положення вітчизняної віолончельної школи, які є підґрунтям для формування віолончельної майстерності; окреслено сучасні тенденції розвитку вітчизняної віолончельної школи.

Практичне значення роботи. Матеріали дослідження можуть бути використані у змісті спецкурсу для студентів магістратури з «Історія музично-виконавської педагогіки», під час проходження педагогічної практики, а також у процесі музично-виконавської підготовки студентів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерської роботи доповідалися і обговорювалися на засіданнях кафедри інструментального виконавства та музичного мистецтва естради ННІ СПМО Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та підчас проведення науково-методичного семінару «Професійно-компетентнісна самореалізація музиканта у виконавській та педагогічній діяльності» (29-31 березня 2023 р.).

У першому розділі «Вітчизняне віолончельне мистецтво ХХ століття» досліджено витоки та джерела віолончельного мистецтва; визначено етапи становлення віолончельної школи в Національній музичній

академії України ім.П.І.Чайковського; виокремлені та досліджені провідні вітчизняні віолончельні школи ХХ століття.

У другому розділі «Вітчизняна віолончельна школа в історико-педагогічному аспекті» виявлено основні риси виконавської і педагогічної

діяльності визначного представника вітчизняної віолончельної школи С.М.Козолупова; визначено основи професійної майстерності вітчизняної віолончельної школи; окреслено сучасні тенденції розвитку вітчизняної віолончельної школи.

Результати проведеного дослідження дозволили зробити наступні **висновки:**

1. Розгляд різноманітних теорій походження віолончелі засвідчує про те, що найбільшого визнання в музикознавстві отримала теорія синтезу – походження віолончелі від середньовічних музичних інструментів типу фіделя і ребека. Матеріали досліджень, які були проведені на основі археологічних розкопок, іконографічних знахідок, засвідчують про безумовний зв'язок віолончелі з народним інструментарієм слов'ян. Відмінними рисами цього інструменту є точна конструкція, особливості звучання, різноманіття тембральних барв.

Сучасна віолончель як і скрипка, народилася лише в процесі тривалих пошуків, що відбувалися протягом століть, практиці музикантів-виконавців та видатних майстрів музичних інструментів. Віолончель більшої досконалості досягла, поряд з іншими скрипковими інструментами, у творчості майстрів брешанської і кремонської шкіл, розквіт яких відноситься до XVII- XVIII століть і пов'язана з іменами Ніколо Амати та Антоніо Страдиварі.

Розкрито специфічні особливості віолончелі як музичного інструменту такі як: близькість звучання до людського голосу, здатність відтворювати мелодичні лінії широкого діапазону, справляти великий емоційний вплив на слухачів. Саме ці властивості обумовили домінуюче положення віолончелі в класичному складі симфонічного оркестру і струнного квартету.

2. Аналіз музично-виконавської естетики та педагогічних поглядів визначних діячів Київського, Львівського та Одеського віолончельного виконавства впродовж ХХ століття дозволяє висловити думку про те, що в основу музично-освітнього процесу було покладено кращі традиції провідних європейських віолончельних шкіл. Зростання виконавського та камерно-ансамблевого рівня студентів-віолончелістів, їхня активність в концертній діяльності, високопрофесійний рівень викладацької роботи свідчать про сформовані віолончельні школи в Київській, Львівській та Одеській музичних академіях які поєднали традиції виконавців та педагогів попередніх поколінь із сучасними вимогами до сольного та ансамблевого віолончельного виконавства в контексті розвитку сучасної європейської музичної культури.

3. Визначальними рисами виконавської школи С.М.Козолупова слід назвати усвідомлений технологізм і стильову універсальність. При цьому,

виконавська школа С.М.Козолупова сформувалася у певному історичному контексті й відповідала сучасним на той час естетичним тенденціям. Цілісність художньої особистості, безпосередність емоційних переживань, висока професійна якість гри створили С.М.Козолупову репутацію одного з передових митців свого часу. Найбільш яскраво педагогічний талант С.М.Козолупова проявився у період його викладання в Київській консерваторії (1916-1930 рр.). У кращих традиціях вітчизняної віолончельної школи С.М. Козолупов гармонійно поєднував у своїй творчості виконавську, педагогічну та методичну діяльність. У викладацькій та виконавській діяльності С.М.Козолупова можна знайти чимало рис, які визначили його творчу індивідуальність: збалансованість усіх компонентів гри, класична врівноваженість інтерпретації, суворий смак і почуття міри - у виконавстві; фундаментальний підхід до формування технічних приймів і засобів володіння інструментом, системність і послідовність етапів навчання, комплексність розвитку молодих музикантів - у педагогіці; продуманість і поетапність стратегії педагогічного репертуару - у методиці.

Видатні учні С.М. Козолупова продовжили розвивати традиції свого вчителя. Серед його учнів Мстислав Ростропович, Святослав Кнушевицький, Федір Лузанов, Валентин Фейгін, Юрій Полянський, Валентин Берлинський та багато інших видатних віолончелістів.

Аналіз виконавської та педагогічної діяльності визначного діяча віолончельного мистецтва ХХ століття Семена Матвійовича Козолупова яскраво розкриває основні риси вітчизняної віолончельної школи. Висвітлені у дослідженні окремі технологічні положення його методики навчання гри на віолончелі не втратили своєї актуальності й на теперішній час та є підґрунтям для формування виконавської майстерності віолончеліста.

4. Виявлення основних тенденцій розвитку вітчизняного віолончельного мистецтва на сучасному етапі дозволяє стверджувати, що основною його ознакою є категорія стилістичного різноманіття. До ХХ століття світове віолончельне мистецтво ще не знало такого розквіту різноманітних напрямків та стилів у творчості композиторів та виконавців. В інтерпретації як класичної так і сучасної музики виконавці-віолончелісти застосовують елементи необарочних стилів, джазових й поп-композицій, а також орнаментику фольклорних інтонацій. На наш погляд, перспективи розвитку вітчизняної віолончельної школи полягають у синтезі сучасних напрямків віолончельного виконавства. Вирішення цієї проблеми надасть професійним віолончельним школам потужного потенціалу та оновлення. Звісно, що кожна школа у цьому питанні повинна орієнтуватися на свої найсильніші традиції. Для вітчизняної віолончельної школи природно робити наголос на формування віолончелістів-універсалів, що володіють не тільки класичним професіоналізмом, але й виконавським «фольклоризмом», а також професійними знаннями у сфері інтерпретації сучасної музики.

Важливим завданням сучасної вітчизняної віолончельної школи є розробка науково-методичних засад формування віолончелістів-універсалів, що володіють високою виконавською культурою яка є багатогранною за

своїм змістом і охоплює класичну віолончельну спадщину та найкращі зразки народної і сучасної інструментальної музики.

Рік виконання – 2023.

Місце виконання – кафедра інструментального виконавства та музичного мистецтва естради Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Структура й обсяг магістерської роботи. Магістерська робота містить вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг роботи становить 100 сторінок (основний зміст обіймає 86 сторінок). Список використаних джерел містить 93 найменування.

Ім'я користувача:
Олександр Антоненко

ID перевірки:
1015113763

Дата перевірки:
16.05.2023 15:25:42 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
16.05.2023 15:27:54 EEST

ID користувача:
100007154

Назва документа: Гарбузюк

Кількість сторінок: 70 Кількість слів: 17323 Кількість символів: 134137 Розмір файлу: 136.40 KB ID файлу: 1014796459

16.6% Схожість

Найбільша схожість: 10.6% з Інтернет-джерелом (<http://mystukr.mari.kiev.ua/article/view/270883/268684>)

16.6% Джерела з Інтернету

153

Сторінка 72

0.05% Джерела з Бібліотеки

1

Сторінка 73

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

18